

ВПЛИВ УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НА ПРОЦЕС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ

У статті розглянуто управлінську культуру як складову професійної культури магістрів. Проаналізовано такі педагогічні категорії, як “культура”, “управлінська культура”, “управлінська культура магістрів”. Обґрунтовано необхідність переосмислення процесу підготовки, який має бути спрямованим на врахування культурності особистості менеджера освіти. Розкрито специфіку складових компонентів управлінської культури в процесі підготовки майбутніх магістрів. З’ясовано роль впливу управлінської культури на процес підготовки майбутніх фахівців.

Ключові слова: культура, культура управління, управлінська культура, професійна культура, педагогічна ефективність.

Актуальність і значущість професійної підготовки майбутнього магістрів зумовлені інноваційними підходами до вищої освіти, що стимулюють модернізацію змісту, форм, методів та засобів професійно-педагогічної підготовки, активізують наукові дослідження в різних напрямках.

Суспільні процеси, які відбуваються у вищій освіті сьогодні, викликали гостру потребу в професійно підготовлених фахівцях, які здатні ефективно працювати в сучасних умовах. Процеси гуманізації та демократизації освіти вимагають розвитку їхньої педагогічної майстерності, творчості й підвищують вимоги до рівня управлінської культури керівників, їх компетентності та професіоналізму.

Вітчизняні та зарубіжні вчені досліджують загальні основи розвитку професійної культури (Н. Крилова, Н. Ничкало, Т. Саломатова, О. Смірнова, Г. Соколова та ін.); педагогічну культуру спеціалістів (К. Абульханова, В. Базилевич, А. Барабанщиков, О. Бондаревська, О. Гармаш, В. Гриньова, С. Єлканов, І. Зязюн, Н. Кузьміна, О. Пехота, В. Семиченко, В. Сухомлинський), проблеми управлінської культури керівників організацій (Б. Гаєвський, В. Іванов, М. Кабушкін, С. Королюк, О. Мармаза, В. Новоселов, Л. Орбан-Лембрик, Ю. Палеха, В. Патрушев, Н. Рождественська, А. Фокшек, О. Ярковой та ін.) [1; 2; 4; 5; 8].

Проте, як показують результати аналізу педагогічної теорії та практики підготовки магістрів, проблема формування управлінської культури ще недостатньо досліджена, що негативно позначається на розвитку їх управлінських якостей і творчих здібностей.

Метою статті є з’ясування специфіки впливу управлінської культури на процес професійної підготовки майбутніх магістрів.

Серед найголовніших завдань вищої педагогічної освіти на всіх етапах її розвитку є формування управлінської культури майбутніх магістрів як запорука ефективності діяльності навчального закладу. Саме тому сьогодні суспільство висуває високі вимоги до випускника педагогічного ВНЗ як менеджера освітнього процесу, який вирізняється мобільністю, динамізмом, конструктивністю, здатністю до адаптації, умінням реалізувати свої творчі здібності, а також повинен приймати відповідальні рішення в ситуаціях вибору, бути схильними до співробітництва, удосконалення управлінської культури діяльності майбутніх педагогів.

Для розкриття структури й змісту управлінської культури майбутніх магістрів розглянемо систему наукових поглядів щодо визначення місця цього виду культури в

професійній і загальній культурі будь-якої особистості, у тому числі педагогічного фахівця.

Поняття “культура” набуло більш узагальненого значення в наш час і характеризується:

- сукупністю матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії [3; 6; 7];
- певною сукупністю соціально набутих та таких, що транслюються з покоління в покоління, значущих символів, ідей, цінностей, звичаїв [3];
- системою вірувань, традицій, норм і правил поведінки, завдяки яким люди організують свою життєдіяльність [4];
- сукупністю практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які відображають історично досягнутий рівень розвитку суспільства й людини та втілюються в результатах продуктивної діяльності [1; 5];
- рівнем освіченості, вихованості людей, а також рівнем оволодіння якоюсь галуззю знань або діяльності [6; 7];
- сферою духовного життя суспільства, що охоплює, насамперед, систему виховання, освіти, духовної творчості (особливо мистецької), а також установи й організації, що забезпечують їхнє функціонування (школи, вищі навчальні заклади, клуби, музеї, театри, творчі спілки, товариства тощо) [1; 2].

Доцільно зазначити, що більшість дослідників розглядає культуру особистості з трьох сторін: ціннісної, діяльнісної й особистісної. Зокрема, у межах ціннісного підходу культура – сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством; діяльнісного – специфічний спосіб організації та розвитку людської життєдіяльності; особистісного – процес розвитку сутнісних сил людини та її творчої самореалізації.

Розвиток культури завжди впливає на тенденції й принципи освіти, тому важливо навчитись орієнтуватися в таких змінах і вдало ними керувати. Саме тому ефективно управління навчальним закладом вимагає високого рівня управлінської культури керівника – менеджера освітнього закладу.

Розглянемо управлінську культуру майбутнього магістра з управління навчальним закладом через його педагогічну культуру, яка характеризується функціями передачі знань, умінь, навичок.

На думку М. Букача, педагогічна культура фахівця найбільш повно може бути розкрита через результат професійно-педагогічної діяльності, аналіз якісних характеристик та змін, які відбуваються в його особистісній культурі [3].

Ми погоджуємося з думкою вчених, які наголошують, що педагогічна культура є інтегральною соціальною якістю особистості, яка передбачає наявність певного рівня психолого-педагогічної підготовки (знань, умінь) і певних особистісних якостей (педагогічна спрямованість, моральна вихованість, педагогічний такт, культура мови тощо) [1; 2; 3, с. 52]; синтезу високого професіоналізму у внутрішніх властивостях педагога, володіння методикою викладання й наявністю культуротворчих здібностей [5, с. 8].

Майбутній магістр з управління навчальним закладом, який володіє педагогічною культурою, має добре розвинуте педагогічне мислення та свідомість, володіє значним творчим потенціалом.

Управлінська культура – це багатогранне поняття, яке відіграє дуже важливу роль у системі управління будь-якого закладу, зокрема навчального.

Рівень висвітлення сутності поняття “управлінської культури” в науці є досить низьким, однак, незважаючи на це, навіть існуючі концепції найчастіше суперечать одна одній. Так, вчені московської школи розглядають управлінську культуру як міру

і спосіб творчої самореалізації особистості керівника школи в різноманітних видах управлінської діяльності, спрямованої на освоєння, передачу й створення цінностей і технологій в управлінні школою [4, с. 20].

Управлінська культура – поняття багатогранне, і аналізувати його необхідно також із багатьох позицій. Саме тому слід розглядати управлінську культуру як знання та володіння теорією раціональної організації роботи апарату управління, прищеплення йому найбільш ефективних засобів, форм і методів праці, розкриття ролі культурного елемента в ньому [5, с. 116].

Ми погоджуємося з В. Сластьоніним, що управлінська культура людей, зайнятих у сфері освіти, є частиною їхньої професійно-педагогічної культури [7, с. 4].

Проведений нами аналіз структури й змісту поняття “управлінська культура” дає змогу певним чином охарактеризувати та розмежувати управлінську культуру й поняття “культура управління”, а саме:

– управлінська культура – це різновид професійної культури, який складається з політичної, правової, адміністративної, менеджерської, організаційної, соціально-психологічної, інформаційної, комунікативної та економічної культур і є інтегральним утворенням щодо системи знань та вмінь, особистісних якостей, мотивів і цінностей, які реалізуються під час управління [1, с. 28];

– культура управління – це сукупність досягнень в організації й здійсненні процесів управління, організації управлінської праці, методів реалізації та стилів керівництва, використанні техніки управління, а також задоволенні вимог до системи управління та працівників, зумовлених нормами і принципами моралі, етики, естетики, права [2, с. 126].

Співзвучне поняття “культура управлінської діяльності” не є тотожним поняттям “управлінська культура”, адже останнє характеризує професійно-особистісні якості спеціаліста, а перше – розкриває його діяльність. Отже, культура управлінської діяльності менеджера освіти є певним ступенем оволодіння ним досвідом управління, ступінь досконалості його використання в управлінській діяльності та сила прагнення до безперервного його вдосконалення.

Ж. Позднякова під управлінською культурою розуміє властивість особистості, що складається з професійних і загальнокультурних знань, аналітичних, організаційних, контрольних умінь, а також особистісних якостей, сформованість яких забезпечує готовність до розв’язання будь-яких управлінських завдань [2, с. 82].

Управлінська культура як складова професійної діяльності належить до сфери культури праці, культури професійної управлінської діяльності. Культура управлінської діяльності магістра визначається природою педагогічно-управлінської діяльності та має системно-функціональну структуру.

Враховуючи, що культура особистості складається з трьох взаємопов’язаних підсистем: інтелектуальної (когнітивної, гносеологічної, науково-теоретичної), емоційної (мотиваційно-ціннісної, емоційно-психологічної) і вольової (практично-діяльнісної, операціонально-технологічної), культура управлінської діяльності педагога включає в себе три основних компоненти: мотиваційно-ціннісний, який охоплює позитивне ставлення не лише до обраного виду професійної діяльності, але й до діяльності з управління педагогічним процесом, потребу в успішному вирішенні управлінських завдань, прагнення досягти успіху; когнітивний компонент, що включає певний рівень теоретичних знань; операційно-діяльнісний компонент, який визначає рівень практичних умінь, готовність до творчого вирішення управлінських завдань.

Таким чином, управлінська культура охоплює всі аспекти управлінської діяльності керівника й підкреслює, що найбільш повним є визначення управлінської куль-

тури як рівня сформованості знань, умінь, здібностей та особистісних якостей, спрямованих на забезпечення ефективного управління навчальним закладом і педагогічним процесом.

Ми погоджуємося з твердженням сучасної науки щодо підготовки магістрів, адже здібності до управлінської діяльності (таланти, покликання, задатки) є важливою передумовою оволодіння управлінською діяльністю, однак вони не є вирішальною професійною якістю. Адже можна мати гарні задатки до управлінської діяльності, але не спромогтися їх розкрити, і, навпаки, без видатних здібностей, але при наполегливій, цілеспрямованій та творчій праці особистість може досягти вершин педагогічної й управлінської майстерності. І саме під час навчання в магістратурі розвивається і професійна, і управлінська культура, оскільки майбутній фахівець переходить на вищий рівень розвитку своїх здібностей. Успішний розвиток зазначених видів культури майбутнього менеджера освіти в процесі навчання можливий за умов: зорієнтованості навчально-виховного процесу на розвиток професійної та управлінської культур; цілеспрямованого формування позитивної мотивації до виробничої діяльності й стійкої потреби в саморозвитку професійної культури; упровадження оптимальної сукупності форм і методів організації педагогічного процесу, спрямованого на розвиток професійної культури та управлінської культури; орієнтації педагогічної практики на формування професійної й управлінської культури магістрантів.

Висновки. Отже, управлінська культура – це здійснення магістром управлінської діяльності через систему взаємозв'язків із колективом, виконання своїх обов'язків, які виявляються в реалізації управлінських функцій, сприяють управлінському світогляду сучасного менеджера освіти та піднесенню його до висот сучасної професійної культури. Процес формування культури управлінської діяльності особистості здійснюється завдяки включенню її в управлінське середовище. Цей процес є процесом засвоєння норм і цінностей суспільства, а також набуттям управлінського досвіду в ході проходження практики та управлінської орієнтації, потрібної для участі в суспільному житті.

Однак особливості розвитку та становлення нової управлінської культури керівника загальноосвітнього навчального закладу потребують подальшого вивчення, адже, як стверджує сучасна практика, самі управлінці по-різному готові сьогодні до глибокої рефлексії основ власної професійної діяльності, тому засоби наукового відображення процесів становлення культури управління мають враховувати ці та інші особливості в управлінні загальноосвітнім навчальним закладом.

Список використаної літератури

1. Єльнікова Г. В. Культура управлінської праці керівника загальноосвітнього навчального закладу / Г. В. Єльнікова // Імідж сучасного педагога. – 2005. – № 1–2 (50–51). – С. 23–28.
2. Королюк С. В. Управлінська культура керівника ЗНЗ : лекції з курсу “Освітній менеджмент та самоменеджмент керівника” / С. В. Королюк. – Полтава : ПОППО, 2003. – 108 с.
3. Крижко В. В. Аксиологічний потенціал державного управління освітою : навч. посіб. / В. В. Крижко, І. О. Мамаєва. – Київ : Освіта України, 2005. – 224 с.
4. Мармаза О. І. Організаційна культура управління / О. І. Мармаза // Управління школою. – 2003. – № 7 (19). – С. 19–23.
5. Палеха Ю. І. Ключі до успіху, або Організаційна та управлінська культури / Ю. І. Палеха. – Київ : Вид-во Європ. ун-ту фінансів, інформ. систем, менедж. і бізнесу, 2000. – 211 с.
6. Современный словарь по педагогике / сост. Е. С. Рапацевич. – Минск : Современное слово, 2001. – 928 с.

7. Слостенин В. А. Профессиональная подготовка учителя в системе высшего педагогического образования / В. А. Слостенин. – Москва : МГПИ, 1992. – 180 с.

8. Фокшек А. В. Культурно-освітній аспект управління професійною підготовкою майбутнього педагога / А. В. Фокшек // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету : зб. наук. статей / ред. кол.: І. П. Аносов (голов. ред.) та ін. – Мелітополь, 2008. – Вип. 1. – С. 253–264.

Стаття надійшла до редакції 13.08.2014.

Кожевникова А. В., Садова Т. О. Влияние управленческой культуры на процесс подготовки будущих магистров

В статье рассматривается управленческая культура как составляющая профессиональной культуры магистров. Анализируются такие педагогические категории, как “культура”, “управленческая культура”, “управленческая культура магистров”. Обосновывается необходимость переосмысления процесса подготовки, который должен быть направлен на учет культурности личности менеджера образования. Раскрывается специфика составляющих компонентов управленческой культуры в процессе подготовки будущих магистров. Выясняется роль влияния управленческой культуры на процесс подготовки будущих специалистов.

Ключевые слова: культура, культура управления, управленческая культура, профессиональная культура, педагогическая эффективность.

Kozhevnikova A., Sadova T. The Impact of Management Culture in the Training of Future Masters

The article is devoted to the management culture as a component of professional culture masters. The analysis of educational categories such as “culture”, “management culture”, “management culture of masters” and the necessity of rethinking the process of preparation, which should be designed to take account of the individual manager culture and is the need to focus on management culture. The specific components of management culture in the training of future masters were disclosed. Found out the important role of impact management culture in the training of future professionals.

The relevance and importance of professional training of masters due to innovative approaches to higher education that promote the modernization of content, forms, methods and tools for vocational and educational training, stimulate research in different directions.

Thus, the management culture – is the implementation of the master management through relationships with staff, their duties, manifested in the implementation of management functions and promotes the management philosophy of modern education manager and his rise to the heights of modern professional culture. The formation of cultural identity management activities carried out by including it in the management environment. This process is a process of assimilation of norms and values of society and gaining management experience during internships and administrative orientation required for participation in public life.

Especially the development and establishment of a new management culture of the head of an educational institution require further study, since, according to current practice managers themselves to varying degrees today ready for a deep reflection based on their own professional activity as scientific tools and mapping processes of cultural management should consider these and other features in the management of secondary schools.

Key words: culture, management culture, professional culture, pedagogical effectiveness.